

Հ Ա Մ Ա Ն Ո Ւ Ա Գ

Մ Ա Ս Ն Ձ Ո Ր Ր Ո Ր Դ

1

«Ունայնութիւն ունայնութեանց»,
Գահերն ամէն պիտի փրլին,
Անցաւոր են փառքերն ու զանձ,
Ամէն երազ ու ամէն սէր,
Բոլոր իղձեր, բոլոր յոյսեր,
Ամէն կարօտ, ամէն յուշեր,
Օր մը իսպառ պիտի մարին...

«Ունայնութիւն ունայնութեանց»,
Ոչինչ պիտի մընայ անանց...
Եկեր ենք մեր կամէն անկախ,
Տեսեր բնութեան հազար դաւեր,
Մեր հոգւոյն մէջ վիշտ ու ցաւեր,
Ու մեր շուրջը մահ ու աւեր,
Մեր սիրտին մէջ սոսկում ու վախ...

Ու որ Մահէն քիչ սարսափենք,
Սուտ հեփաթներ ենք մենք հիւսեր,
Որ մեր սուտով մեզի խաբենք...
Սուտով՝ եկեր հոս ենք հասեր,
Սուտով մենք մեզ՝ մըխիթարեր,
Կարծեր ենք որ լոյս ենք վառեր,
Ու մեր ճամբան լուսաւորեր...

2

Հիմա գիտենք արդէն՝ խաբկանք է ամեն բան,
Ու ոչ մէկ լոյս՝ լուսաւորէ որ մեր ճամբան.
Հիմա գիտենք՝ բընութիւնն է անկարեկիր՝
Մեր ցաւին ու տառապանքին,
Մեր ճիգերուն ու խոյանքին...
Մեր երագին չէ համակիր,
Ձէ իսկ գիտակ մեր գոյութեան,
Ծրագրէն դուրս ենք մենք բնութեան,

Եթէ նոյնիսկ Ան ունենայ իր ծրրագիրն:
 Լաւ չէ՞ ուրեմն հանգչիլ ընդմիշտ,
 Անէամալ,
 Նորէն հողին վերադառնալ...

Ա՛խ, ով նայեր է արեւուն,
 Հըմայուեր է իր շողերէն
 Ու դարձեր է գերին՝ կեանքին...
 Ա՛խ, ով նայեր է երկինքին,
 Ու թողեր որ սիրտն օրօրեն,
 Շողֆն աստղերուն ու լուսնակին,
 Եղեր է ան գերին՝ կեանքին...
 Ա՛խ, ով նայեր ծառին, ծաղկին
 Լերան, մարգին ու առուակին,
 Ունկընդեր է երգը սիւֆին,
 Եղեր է ան գերին կեանքին...

Ով սիրեր է ու տառապեր,
 Գըլուխ-գըլխի կամար կապեր,
 Սիրածին հետ բոյն է շիներ,
 Անմար սիրով՝ ձագեր հաներ,
 Անոնց համար սիրտ է մաշեր,
 Անոնց համար աղօթք բեր,
 Ինչպէ՞ս թողնի ու հեռանայ,
 «Հոգ էր, հողին վերադառնալ»,
 Իսպառ ջընջուի, անէամալ...

Ով երազի տըւեր ծընունդ,
 Սիրտն ըրեր է՝ օրոց անոր,
 Արիւնն ըրեր անոր սընունդ,
 Ու մեծցուցեր գայն օրէ-օր,
 Ու յոյսերով ծիածանէ՝
 Ընկաւսեր՝ որ ան ծածանէ
 Թեւերն անհաս բարձունքներին,
 Արծիւ մի՞նչպէս վեհ ու հըզօր...
 Կըրնա՞յ միթէ ան հեռանալ,
 Զընջուիլ իսպառ, անէամալ:

Ով եզներուն՝ եղբայրացեր,
 Մանը ուսին՝ արտ է գացեր,
 Հողն է հերկեր՝ մութն ու լոյսին,
 Ու կեցեր է, ու հիացեր,
 Երբ տեսեր է արեւն ուսին,
 Հըսկայ հասակը Առնոսին...

Ով մըշակեր արտ ու այգի,
 Քըրտինճով հողն է ռոտգեր,
 ԸՍպասեր՝ որ ծառը ծաղկի,
 ԸՍպասեր՝ որ ալուկն աճի,
 Ու գըլուխը դըրած մահին,
 Լուսնակին տակն արտն է պառկեր,
 Զուրն եկեր ու ծափ է գարկեր,
 Արտերն ըմպել՝ պար են սարքել,
 Զեփիւռին հետ չարանընի...:

Ով գառներու հետ է մեծցեր,
 Հագեր պըգտիկ մի գափանակ,
 Լեռան լանջին սըրինգ ածեր,
 Պառկեր է բաց երկինքին տակ,
 Նայեր՝ երկինք ու գարմացեր,
 «Ա՛հ, աստգերու որքան նըրագ...»

Երագին մէջ Դաւիթ դարձեր
 Ժողովեր՝ գալլ ու նապաստակ,
 Ժողուեր՝ վագըր, առիծ, արջեր,
 Գառներուն հետ՝ գիւղ մըտցուցեր,
 Գիւղացիներն իրար անցեր,
 Գոցեր են դուռ, երդիք, դըռնակ...

Ով հըրեղէն ճի է հեծեր,
 Սըլացեր է որպէս փայլակ,
 Մըհեր՝ Տոսպան բերդէն կանչեր,
 Ու գայն ըրեր է օգնական,
 Ագատեր է վան ու Ոստանն,
 Ագատեր է ողջ Հայաստան,
 Ինչպէ՞ս թողու կեանքն ու գընայ,
 Զընգուի իսպառ, անէանայ:

. * ր . . . ր .

Այս է կեանքը, ողբըդ ոչինչ փոխել կըրնայ,
 Ով եկեր է պիտի մեկնի՝ կանուխ կամ ուշ,
 Պիտի դառնայ, ռմանց համար, կարօտի յուշ,
 Ու շատ չանցած, յիշատակն ալ պիտ՝ չըմընայ:

Մ Ա Ս Ն Հ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Դ

1

Ուրեմն այսպէս՝ ամեն եկող
Պիտի մեկնի աչքերը բաց,
Զրկայ մեզի մահէն փրկող,
Պիտի մեկնինք անյոյս՝ խաբուած...

Հարցատուքին, փառք ու հանճար,
Պիտի դառնան հող ու փոշի...
Պիտ՝ խորտակուի ամեն տաճար...
Պիտ՝ չըմբայ հետքը յուշի...

Աստղերու լոյսն իսկ պիտ՝ մաշի,
Արեւուն հուրը ըսպառի...
Օր մը, երկիրը պիտ՝ սառի,
Պիտի չը մնայ հետքն իսկ բոյսի...

Մայր երկիրը՝ որբեւայրի,
Անվերջ պիտի նըստի մութին,
Ու սրգայ փառքը անցեալի...
Ոչ մէկ տեղէ նըշոյլ գութի,

Ոչ մէկ տեղէ քոյր մը բարի,
Պիտի գայ իր քովը նըստի...
Ոչ ոք պիտի յոյս մը վառի,
Իբր ըսփոփանք իր մեծ վիշտին:

* * *

Իմաստն ի՞նչ է այս կեղերջին,
Կեանքը պիտի տեսէ յաւէտ,
Մենք չենք հասեր վերջին էջին,
Գիբքն այս պիտի չունենայ վերջ...
Ամէն անհատ՝ բառ մ'է կամ կէտ,
Հոն տեղ մ'ունի ամէն մէկ բառ,
Ամէն նըշան եւ ամէն տառ...
Ու դուն այսպէս՝ անյոյս, անճար,
Ողբ կը հիւսես լեզապատառ...

Կեանքը ծով է յաւերժական,
Անհատները կաթիլներ միայն,

Կաթիլները՝ կ'երթան կու գան,
Բայց պիտ' մընայ ծովն յաւիտեան...

Հեռո՛ւ, հեռու, հեռու մի օր,
Թե՛ արեւը նոյնիսկ մարի,
Մարդը՝ արդէն հոն չը հասած,
Այդ սեւ օրուան դեռ չը սպասած,
Թըռիչքով մը ամենագօր,
Նոր երկիրներ պիտի թառի,
Վառէ ջահը իր հանճարի:

Ու մարդն իր հետ պիտի տանի,
Վըսեմ, անմերձ, անկրկնելի
Հանճարն անհուն Շէյքսպիրի,
Ու «Իբթոխֆ»ի երգիչը հոն պիտի բազմի...
Վըսեմական Հոմերը հոն պիտի հասնի,
Վիրգիլն նորէն մաքդուս սիրտը պիտի գերէ,
Նորեկների հոգիներին ու միտներին,
Կէօթէն նորէն, քաղցրը լուծով պիտի տիրէ:

Պիտի բընաւ հոն չը հընչեն երգեր ռազմի...
Նոր ու շրջեզ բեմերու վրայ պիտի փայլին
Հին հանճարներն՝ Եւրիպիտի
Ու Սոփոկլի ու Էսքիլի...

Պիտի երթան հոն՝ Սոկրատեսն,
Ու Պրդատոն ու Պիւթակուր,
Վըսեմ փաղանքն հանճարներու
Ամէն ազգի, ամէն երկրի...
Անմահական Պեթեովէնի՝
Պիտի հընչէ մեծ սիմֆոնիան...

Ու նոր փայլով պիտի շողայ,
Անմահ հանճարն Միքէլ Անժիոն,
Ռաֆայէլին ու Տա Վինչի'ն...

Աստուածային՝ Նարեկացին,
Պիտի ազօքֆն իր մըրմընչէ,
Կոմիտասեան երգը նորէն,
Պիտի հընչէ՝ յաւերժօրէն,
Սայեաթ Նովու՝ զօգալն նորէն
Անմար սիրով պիտի կանչէ...

2

Մեր հոգւոյն մէջ,
 Ո՞վ է վառեր
 Կայծն այս անշէջ,
 Որ ծիրանի՝
 Գոյներ առեր,
 Ծիածանի
 Պար է պարեր...
 Մերք ալ եղեր՝
 Կիզող մի բոց,
 Մեր սրբտին մէջ
 Կրթակ մազեր...
 Մըզեր մերք մեզ
 Վեհ թըռիչքի,
 Ու ողջակէզ՝
 Վըսեմ կիրքի...
 Մարդը տարեր
 Մահուան խաչի
 Ու խարոյկի,
 Լոյս է վառեր՝
 Քառաթելն՝
 Որ չը յանգի,
 Որ ճանանչի,
 Մարդն ոչինչի՝
 Անդունդն ի վար
 Որ չը սուգուի
 Ու չը կորչի:

Ո՞վ է վառեր՝
 Մեր հոգւոյն մէջ,
 Կայծն այս անշէջ,
 Մերք վերածած՝
 Բոց երազի,
 Մարդն հողածին՝
 Թեւեր բացած
 Ու սըլացած
 Է անհասին...

Ո՞վ է վառած՝
 Մեր հոգւոյն
 Այս անմար կայծն,
 Որ մի հարուստ
 Հըզօր իշխան,
 Լըքէ իր կինն

Ու երեխան,
 Կարծես վերուստ՝
 Կանչող ճայնի
 Մը ունկընդիր,
 Կեանքն երկնառափ
 Ընէ վըսեմ
 Մի պատարագ:

Ո՞ւրկէ այս կայծն՝
 Որ ծիրանի
 Գոյներ հագած
 Կը ծածանի
 Հոգիին մէջ,
 Կ'ըլլայ փերքուած
 Ու սինֆոնի,
 Կ'ըլլայ փարէ
 Երգ մը աննառ,
 Կ'ըլլայ կոթող,
 Կ'ըլլայ տաճար
 Երկնասլաց
 Ու աղօթող,
 Կ'ըլլայ երանգ,
 Կ'ըլլայ գոյնի
 Լոյս ու շուփի
 Համանուագ...
 Ո՞ւրկէ այս կայծն,
 Ծիածանի
 Գոյներ կապած,
 Կը ծածանի,
 Կը կանչէ մեզ
 Ու կը տանի՝
 Անմերձ, անհաս
 Կատարներուն:

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ